

Kodeksowe umowy gwarancyjne z udziałem osoby trzeciej (art. 391 i 392 KC)

Wprowadzenie

§ 1. Uwagi ogólne

Tytułowe umowy, powszechnie nazywane „gwarancyjnymi”, wzbudzają coraz większe zainteresowanie w doktrynie i orzecznictwie. Wystąpiło ono w Polsce w większym nasileniu po zmianie ustroju gospodarczego w 1989 r. Impulsem były zapewne licznie pojawiające się w obrocie krajowym w latach 90. XX w. umowy o proveniencji angloamerykańskiej, które trzeba było przenieść na grunt prawa polskiego, poszukując dla nich odpowiedników wśród krajowych instytucji prawnych.

Gdy więc w roku 1970 r. E. Łętowska ogłosiła drukiem monografię poświęconą umowie z art. 391 KC¹, mogła jeszcze twierdzić, że „ten właśnie rodzaj umowy nie należy do zjawisk, które w obrocie prawnym występują masowo, a w konsekwencji stają się przedmiotem zainteresowania judykatury i zmuszają do analizy poszczególnych zagadnień z nimi związanych”². Twierdzenie to szybko się jednak zdezaktualizowało³ – obecnie umowa o świadczenie przez osobę trzecią (art. 391 KC) i jej mutacje, jak również umowa o zwolnienie dłużnika z obowiązku świadczenia (art. 392 KC) są instrumentami powszechnie stosowanymi w obrocie prawnym, i to nie tylko profesjonalnym.

Stało się tak zapewne za sprawą skomplikowanych transakcji gospodarczych, gdzie w orbicie zainteresowania stron były nie tylko zachowania ich samych, ale też działania/zaniechania ich „otoczenia gospodarczego”, w tym przede wszystkim kontrahentów (dłużników lub wierzycieli) sprzedawanych spółek, czy też banków uczestniczących w transakcjach, dostarczających finansowania ich stronom lub udzielającym im stosownych zabezpieczeń itd. Zapewne to właśnie tzw. umowy M&A⁴ wywołały zainteresowanie doktryny i orzecznictwa „gwaran-

¹ E. Łętowska, *Umowa o świadczenie przez osobę trzecią*, 1970, *passim*.

² Zob. *ibidem*, s. 6.

³ Choć współcześni autorzy nadal bywają ambiwalentni w ocenie częstotliwości tego zjawiska; zob. np. P. Zakrzewski, w: *Habdas, Frasz*, Komentarz KC, t. III, 2018, s. 284–285, który pisze, że „[P]raktyczne znaczenie art. 391 k.c. jest niewielkie” (s. 284), a nieco dalej, że „[U]mowy, w których występuje zobowiązanie przewidziane w art. 391 k.c., mają współcześnie duże znaczenie”, ale zarazem wyjaśnia, że „rola art. 391 k.c. jako reguły interpretacyjnej nie jest znacząca”, bo strony same określają treść umowy, wobec czego do wzorca regulacyjnego sięgać nie trzeba.

⁴ Zwane także transakcjami akwizycyjnymi, skrót M&A, którego rozwinięcie to *mergers and acquisitions* (a w spolszczonej wersji: fuzje i przejęcia) oznacza transakcje sprzedaży przedsiębiorstw bądź akcji/udziałów w spółkach, zaś składnikiem umów M&A są postanowienia o tzw. oświadczeniach i zapewnieniach (*representations*

cyjnymi” figurami prawnymi z udziałem osób trzecich, zaś dyskusja na temat ich treści i kształtu trwa i daleka jest jeszcze od zakończenia.

§ 2. Ustalenia terminologiczne

Łączne omawianie zagadnień wspólnych dla umów z art. 391 i 392 KC utrudnia kodeksowa konwencja terminologiczna. O ile bowiem w umowie z art. 391 KC osoba trzecia rzeczywiście nią jest – bo stoi poza stosunkiem kontraktowym zawiązanym pomiędzy dłużnikiem (gwarantem) a wierzycielem (beneficjentem gwarancji) – to w umowie z art. 392 KC rzecz przedstawia się inaczej. Kodeks nazywa „osobą trzecią” dłużnika (gwaranta) z tej umowy, zaś wierzyciela (beneficjenta gwarancji) określa jako „dłużnika”. Ustawa patrzy bowiem na umowę z art. 392 KC nie z perspektywy jej stron, a z perspektywy stron innej umowy, z której świadczenie objęte jest przyrzeczeniem gwaranta w umowie z art. 392 KC. Kwestia ta komplikować będzie dalsze wywody.

Na ich potrzeby przyjmuję następującą konwencję terminologiczną. Gdy omawiać będę zagadnienia wspólne dla obu umów (np. „gwarancyjność” umów z art. 391 i 392 KC czy ich kauzalność), „osobą trzecią” nazywać będę (z reguły) podmiot stojący poza stosunkiem kontraktowym istniejącym pomiędzy gwarantem a jego kontrahentem. Gdy zaś omawiać będę, w Rozdziale III niniejszego opracowania, zagadnienia właściwe jedynie dla unormowania art. 392 KC, wrócę do terminologii kodeksowej, gdzie „osobą trzecią” będzie dłużnik z tej właśnie umowy.

Monografia obejmuje zaktualizowany i w części zmieniony tekst, ogłoszony drukiem jako § 48 System PrPryw, t. 5, 2020, uzupełniony o rozważania dotyczące art. 392 KC, wcześniej niepublikowane, poza niewielkimi fragmentami, za pożyczonymi z opracowania pt. Charakter prawny umowy o zwolnienie dłużnika z obowiązku świadczenia (art. 392 KC), ogłoszonego drukiem w „Studiach Prawa Prywatnego” 2020, Nr 3–4.

and warranties), wśród których liczne postanowienia dotyczą przyrzeczeń sprzedawców, że osoby trzecie zachowają się tak jak to w „oświadczeniach i zapewnieniach” zastrzeżono (w terminologii art. 391 i 392 KC i znakomicie rzecz upraszczając: spełnią świadczenie, zaciągną zobowiązanie bądź nie będą żądać spełnienia świadczenia), a gdy zachowają się inaczej, umowy takie przewidują rozliczne sankcje, z których często występującą sankcją jest obowiązek naprawienia szkody. Zob. ogólnie *A. Szlęzak*, O odpowiedzialności, s. 56 i n., kończący cykl polemiczny pomiędzy *A. Szlęzakiem* a *J. Jastrzębskim* oraz odsyłający do wcześniejszych opracowań obu autorów w ramach tego cyklu.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl